

ئەرکی حکومهتی فیدرال

بهرامبهر به ماف و شایسته داراییه کانی خه لکی ههریمی کوردستان

روانگهی حکومهتی ههریم سه بارهت به دۆسیهی نهوت

پروانگه‌ی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان له‌باره‌ی ئیداره‌دانی مه‌له‌فی نه‌وت

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان دوو کۆمپانیای گشتی دادمه‌زینیت ئه‌وانیش کۆمپانیای هه‌ریمی کوردستان بۆ نه‌وت و غاز (KROC) که تایبه‌مه‌ند ده‌بی‌ت له‌ بواری دۆزینه‌وه و ده‌ره‌تانه‌ی و به‌ره‌مه‌تانه‌ی نه‌وت و غاز، هه‌روه‌ها کۆمپانیای کوردستان بۆ به‌بازارکردنی نه‌وت (KOMO) که تایبه‌مه‌ند ده‌بی‌ت به‌ بازارکردنی نه‌وت.

ده‌کرێ له‌ لایه‌ك هه‌ماهه‌نگی له‌ نێوان هه‌ر دوو کۆمپانیاکه‌ هه‌بی‌ت، له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ ئه‌م هه‌ماهه‌نگیه‌ له‌ گه‌ڵ کۆمپانیای نه‌وتی نیشتمانی و کۆمپانیای سۆمۆ له‌ بواره‌کانی هه‌مان په‌یوه‌ندی هه‌بی‌ت، هاوکات له‌ گه‌ڵ بوونی هه‌مان په‌یوه‌ندی و هه‌ماهه‌نگی له‌ نێوان وه‌زاره‌تی نه‌وتی فیدراڵ و وه‌زاره‌تی سامانه‌ سروشتیه‌کانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان. هه‌موو ئه‌مانه‌ و ته‌واوکردنی ستراکچه‌ری کۆمپانیای سۆمۆ و هه‌موارکردنه‌وه‌ی په‌یره‌وی ناوخۆی و کردنی به‌ دامه‌زراره‌یه‌کی فیدراڵی پتویست به‌ بریاری هاوبه‌ش ده‌کات، که ده‌بی‌ته‌ مایه‌ی ئه‌وه‌ی هه‌ریمی کوردستان به‌ شداریه‌کی راسته‌قینه‌ له‌و کۆمپانیا به‌ بکات و پۆستی جێگری سه‌رۆکی کۆمپانیاکه‌ بۆ ئه‌و بێ، هاوکات له‌ گه‌ڵ بوونی دوو نوێنه‌ری هه‌ریمی کوردستان له‌ به‌ریوه‌بردن و جومگه‌کانی کۆمپانیاکه‌، هه‌روه‌ها هه‌ریمی کوردستان مافی په‌تکردنه‌وه‌ (فیتۆ) ی هه‌بی‌ت سه‌باره‌ت به‌و پرسانه‌ی په‌یوه‌ندیان به‌ هه‌ریمی کوردستانه‌وه‌ هه‌یه‌.

١. سه‌باره‌ت به‌ دۆسیه‌ی پاچه‌ندییه‌ داراییه‌کانی په‌یوه‌ست به‌ ده‌ره‌نجامی دۆسیه‌ی نه‌وت و غاز، بۆچوونی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان له‌وه‌دا کورت ده‌بی‌ته‌وه‌ که به‌رده‌وام بی‌ت له‌ فرۆشتنی بری هه‌ناردنه‌کردنی نه‌وت له‌ هه‌ریم له‌ رێگه‌ی هه‌مان کۆمپانیاکان، هاوکات له‌ گه‌ڵ پتویستی دووباره‌ چاو خشانده‌وه‌ به‌ گرێبه‌سته‌کان له‌ پرووی نرخ و لابردنی هه‌موو کۆت و ناسته‌نگه‌کان که کۆمپانیای سۆمۆ به‌رانبه‌ر به‌ پرۆسه‌کانی فرۆشتنی نه‌وتی هه‌ریمی

کوردستان دایناوه.

۲. له باره‌ی داها‌تی نه‌وتی هه‌ناردە‌کراو له لایه‌ن هه‌ریمه‌وه، پتویسته‌ ئه‌م داها‌تانه‌ بۆ هه‌ژمارێکی بانکی بگوا‌زرێته‌وه که هه‌ریمی کوردستان خۆی هه‌لیم‌ژێری و سه‌ره‌رشتی به‌پێوه‌بردنی بکات، هاوکات له‌ میانه‌یه‌وه گواستنه‌وه‌ی دارایی بۆ هه‌ریمی کوردستان راسته‌وخۆ بێت بۆ ئه‌وه‌ی شایسته‌ی کۆمپانیاکانی به‌ره‌مه‌یه‌ئێ‌ن و گواستنه‌وه‌ ب‌دات، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی ده‌م‌ینێته‌وه‌ بۆ وه‌زاره‌تی دارایی و ئابووری هه‌ریمی کوردستان بگوا‌زرێته‌وه‌ وه‌ک به‌شێک له‌ پشکی بودجه‌ی فیدرا‌لی، تا ئه‌و کاته‌ی که به‌شه‌کانی تری له‌ پشکی بودجه‌ی فیدرا‌لی له‌ لایه‌ن حکومه‌تی فیدرا‌له‌وه‌ به‌ ده‌ست ده‌گات.

ئه‌وه‌ی که لێره‌ به‌ دواوه‌ ده‌یخوێننه‌وه‌ زانیاری و داتا و هه‌ول‌ه‌کانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستانه‌ به‌ مه‌به‌ستی چاره‌سه‌رکردنی پرسه‌ هه‌له‌ سێ‌دراوه‌کانی تایه‌ت به‌ نه‌وت و شایسته‌ داراییه‌کانی خه‌لکی هه‌ریمی کوردستان له‌ گه‌‌ل به‌غدا.

سال: ۲۰۱۹

چوونی شاندی هه ریم بو به غذا

۱. پیکهتانی لیژنه ی هاوبه ش له نیتوان حکومه تی فیدرال و حکومه تی هه ریمی کوردستان: دوا ی متمانه دان به کابینه ی نویه می حکومه تی هه ریمی کوردستان له لایه ن په رله مانی کوردستان له ۱۰ ی ته ممووزی ۲۰۱۹ زایینی، شاندیک به سه روکایه تی سه روکی حکومه ت له ۱۶ ی ته ممووزی ۲۰۱۹ سه ردانی به غدای کرد، نه نجامی ئه م سه ردانه ش پیکهتانی لیژنه یه کی بالآ بوو له نیتوان هه ردوولا.

۲. له ریکه وتی ۲۰۱۹/۷/۲۵ ی زایینی، حکومه تی هه ریمی کوردستان کارنامه یه کی پیشکه ش کرد بو چاره سه رکردنی هه موو ئه و گرفتانه ی به هه لواسراوی له نیتوان هه ریم و حکومه تی فیدرال ماونه ته وه، گرفته کانیش بریتین له:

- پرسى ناوچه کیشه له سه ره کان

- پرسى نهوت و غاز

- پرسه داراییه کان

- پرسى پشكى هه ریمی کوردستان له بودجه ی گشتی فیدرالی.

ئهم کارنامه یه ش له یه که مین کو بوونه وه ی لیژنه ی بالآی هاویه ش له ریکه وتی ۲۰۱۹/۷/۲۵، گفتوگۆی له سه ر کرا و حکومه تی هه ریم جه ختی له سه ر پابه ندبوونی خو ی له بواری نهوت و دارایی کردوو به رامبه ر پیدانی ماف و شایسته داراییه کانی هه ریم.

ههزار بهرمیل له پوژیکدا، لهه بارهوهش چه نیدین راپورت به ورده کاری له باره به ره مهتانی نهوت له کینگه کانی ههریم و هه نارد کردن و فروشتن و به کارهتانی و سه رمایه گوزاری و ورده کاری خهرجی تایهت به پروسه و کاروباری تایهت به نهوت پیشکشی وهزارهتی نهوتی فیدرال کران.

۳. گواستنه وهی داها ته نهوتیه کان له سهه ر ئاستی عیراقی فیدرال بو وهزارهتی دارایی فیدرال، به پیتی حوکمی یاسایی کارگیری دارایی فیدرال ژماره (۶) بو سالی ۲۰۱۹ ی زاینی.

له به رامبهه ر ئهه خاله دا، پشکی ههریمی کوردستان به بری ۱۲ تریلیون و ۵۷۷ ملیار و ۸۷ ملیون و ۲۲ ههزار دینار ده ستیشان کرا، که ده کاته (۸۵۷ ملیون دۆلار بو ههه مانگیک)، ئه مه جگه له گوژمه ی گواستنه وهی نهوت له کینگه کانی ههریم به بری ۲۹ ملیون دۆلار بو ههه مانگیک و له سهه ر بنه مای کوی گشتی خهرجی فیعلی (خهرجی ره وهن) و (النفقات الجاریه و خهرجی پرۆژه کانی وه به رهتانی)، به لام بارودۆخی سیاسی ئه وکات و ده ستله کارکیشان وهی حوکومه تی د. عادل عه بدوله هدی ریگر بوون له وهی ئهه پرۆژه یه پیشکشی ئه نجومه نی نوینه ران بگریت.

سال: ٢٠٢٠

پێککهوتن له گهڵ حکومه ته که ی مسته فا کازمی

شاندى هه رێم له ١٥ ئابی ٢٠٢٠ له گهڵ حکومه تی تازه ی عیراق به سه رو کایه تی مسته فا کازمی کو بوونه وه و گه یشتنه پێککهوتنیک که ده کریت به م شیوه یه باسی بکه یین:

١. حکومه تی هه رێمی کوردستان په زامه ندى خو ی له سه ر نامه ی وه زیری دارایی فیدرا ل د.عه لی عه بدولئه میر عه لاوی (ژماره ٨٠٢) له ٢٠٢٠/٥/١٩ ی زایینی، له سه ر ئه م بنه مایه چه ندین کو بوونه وه له نیوان نوینه رانی حکومه تی فیدرا ل و هه رێمی کوردستان ئه نجام درا، له ئه نجامدا پێککهوتن له بهاره ی چه ندین به ندى تاییه تییه وه کرا بو یه کلاییکردنه وه ی پرسه داراییه هه لواسرا وه کان، ئه م خاله ش ئه مینداریه تی گشتی ئه نجومه نی وه زیرانی فیدرا ل به نووسراوی ژماره (١٣٢٢٩) له پێککهوتی ٢٠٢٠/٨/١٥ ی زایینی جه ختی له سه ر ده کاته وه.

ئهم پێککهوتنه ئاماژه به وه ده کات:

- پێوسیته وه زاره تی دارایی فیدرا ل مانگانه بری ٣٢٠ ملیار دینار بو هه رێمی کوردستان بنی ریت وه ک به شیک له خه رجییه کانی هه رێم.

- ئه م بره پاره یه ش له سه ر بنه مای هاوکی شه یه کی ژمیریاری ده ستنیشان کرا وه.

- ئه و بنه ما هاوکی شه یه ژمیریارییه ش بریتییه له خه ملاندنی حکومه تی فیدرا ل بو ئه و داها ته نه وتیانه ی له هه رێمی کوردستان به رهه م ده هی ندرین و داها ته کانی دیکه ی هه رێم.

- ئه مه ش ده یسه ملیتیت که حکومه تی فیدرا ل بری هه موو داها ته کانی هه رێمی کوردستانی به داها تی نه وتی و داها ته کانی دیکه ی له شایسته فیعلیه کانی هه رێمی کوردستان له بودجه ی

۲. به پیتی یاسای بودجهی گشتی فیدرآل، پشکی ههریمی کوردستان ۱۲,۶۷٪ بوو، بهلام ههریمی کوردستان بری تهنیا ۳۲۰ ملیار دیناری له حکومهتی فیدرآلهوه پتی دهگه‌یشت، سه‌ره‌رای ئهم ریککه‌وتنه‌ش ههریمی کوردستان هیچ بره پاره‌یه‌کی له بری مانگه‌کانی (ئایار، حوزه‌یران، ته‌مموز و تشرینی یه‌که‌م) سی ۲۰۲۰ وه‌رنه‌گرتوو و هیچ پاساوئیکیش بو ئهم نه‌ناردنه نه‌بوو، جگه له‌وه‌ش هیچ بره پاره‌یه‌ک بو مووچه‌ی پیشمه‌رگه خه‌رج نه‌کراوه، سه‌ره‌رای دانانی خه‌رجی پیشمه‌رگه وه‌ک به‌شی‌ک له ده‌رماله‌کانی وه‌زاره‌تی به‌رگری، بو زانیاریش ریککه‌وتن کراوه له‌سه‌ر پرۆژه‌ی دووه‌می یاسای بودجه‌ی گشتی فیدرآلی بو سالی ۲۰۲۰ و ناردراوه بو ئه‌نجومه‌نی نوینه‌ران.

تیه‌پاندنی یاسا به پێچه‌وانه‌ی بنه‌ماکانی ده‌ستور

تیه‌پاندنی یاسای پرکردنه‌وه‌ی کورته‌پناتی دارایی بو سالی ۲۰۲۰ له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی نوینه‌رانه‌وه به پێچه‌وانه‌ی بنه‌ماکانی ده‌ستور:

جگه له ئاره‌زایی ههریم له‌باره‌ی تیه‌پاندنی یاسای پرکردنه‌وه‌ی کورته‌پناتی دارایی بو سالی ۲۰۲۰ له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی نوینه‌رانی عێراق به‌بێ به‌شداری نوینه‌رانی فراگسیۆنه کوردستانییه‌کان، ده‌قی مادده‌ی (۷)ی ئهم یاسایه ده‌لێت: پشکی ههریمی کوردستان له کو‌ی گشتی خه‌رجی فیعلی (خه‌رجی په‌وه‌ن - جاری و پرۆژه‌ی وه‌به‌ره‌ینان) ئه‌ژمار ده‌کریت هه‌روه‌ها مه‌رجی بو ئهم خه‌رجیانه‌ داناهه‌ بو ههریم بریتییه له پاده‌ستکردنه‌وه‌ی نه‌وتی ههریم جگه له داها‌تی دیکه‌ی نه‌وتی.

هه‌لۆیستی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان جه‌خت له‌سه‌ر هه‌لۆیستی خۆی کردوووه‌ته‌وه. هه‌لۆیستی خۆی به‌ پێی هه‌ردوو نووسراوی ژماره (١٨٣٩) پێکه‌وتی ٢٠٢٠/١٠/٥ و ژماره (٣٧٩) له‌ پێکه‌وتی ٢٠٢٠/١٠/١٨ دووپات کرده‌وه، جه‌خت له‌سه‌ر ئهم خالانه ده‌کاته‌وه:

١. پاده‌ستکردنی ئهو داهاته‌ی له‌ ئه‌نجامی فرۆشتنی نه‌وتی هه‌ریمی کوردستان ها‌توو، هه‌روه‌ها پش‌تبه‌ستن به‌ حوکمی یاسای کارگێریی دارایی فیدرالی ژماره (٦) بۆ سالی ٢٠١٩.

٢. ده‌رچوواندنی یاساکانی (نه‌وت و غاز) فیدرالی، دابه‌شکردنی داها‌تی فیدرالی، کۆمپانیای نه‌وتی نیشتمانی، کۆمپانیای فرۆشتنی نه‌وت).

٣. پاده‌ستکردنی داها‌تی ده‌روازه‌ سنوورییه‌کان به‌و پێژه‌یه‌ی له‌ یاساکه‌دا ب‌پاری له‌سه‌ر دراوه.

٤. به‌ دووپاتکردنه‌وه‌ی پ‌ه‌نسیپی شه‌فافیه‌ت پش‌تبه‌ستن به‌ حوکمی ب‌رگه‌ی/دووهم، به‌ندی/ب له‌ ماده‌ی (٣٤) ی یاسای کارگێریی دارایی فیدرالی ژماره (٦) بۆ سالی ٢٠١٩.

٥. حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان هیچ لارییه‌کی نییه‌ له‌باره‌ی به‌رپوه‌بردنی گومرگه‌کان به‌ پێی حوکمی ب‌رگه‌ی/یه‌که‌م له‌ ماده‌ی (١١٤) ی ده‌ستووری عێراقی فیدرالی.

٦. حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان وای ده‌بینیت ئهو ب‌رپه‌ پاره‌یه‌ی حکومه‌تی فیدرالی به‌ قه‌رز وه‌ریده‌گرت پێویسته‌ پێژه‌یه‌کی دادپه‌روه‌رانه‌ی لی دیاری ب‌ک‌ریت بۆ هه‌ریمی کوردستان، ئهم پرسه‌ش به‌ روونی له‌ ماده‌ی (١٠٦) ی ده‌ستووری عێراق جه‌ختی له‌سه‌ر کراوه‌ته‌وه.

٧. حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان ئاماده‌یی خۆی نیشان ده‌دات بۆ پ‌اپش‌تیکردنی حکومه‌تی فیدرالی له‌ بواری وزه‌دا، به‌ هه‌ر دوو دۆسیه‌ی کاره‌با و غازیشه‌وه، به‌ پێی ئهو رێکاره‌ یاساییانه‌ی هه‌ردوو لا له‌سه‌ری رێک که‌وتوون.

٨. نووسراوی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان/ نووسینگه‌ی سه‌رۆک وه‌زیران ژماره (٥٠٠) له‌ ٢٠٢٠/١١/٢٦:

له‌ کۆبوونه‌وه‌ی ژماره (٤٥) له‌ پێکه‌وتی ٢٠٢٠/١١/٢٥ سه‌رۆک‌وه‌زیرانی هه‌ریمی کوردستان په‌یامیکی بۆ سه‌رۆکی حکومه‌تی فیدرالی نارد، تیا‌یدا جه‌خت له‌سه‌ر هه‌لۆیستی نه‌گۆری حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان ده‌کاته‌وه‌ له‌گه‌ڵ دیدی حکومه‌ت بۆ گه‌یشتن به‌ رێککه‌وتن له‌گه‌ڵ حکومه‌تی فیدرالی له‌باره‌ی پ‌رۆژ یاسای بودجه‌ی فیدرالی بۆ سالی ٢٠٢٠.

کارنامه‌ی حکومت بۆ مامه‌له‌کردن له‌گه‌ڵ پرسه‌ بنه‌ره‌تییه‌کان:

ئاراسته‌ی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان سه‌باره‌ت به‌ کێشه‌ بنه‌ره‌تییه‌کان له‌گه‌ڵ حکومه‌تی فیدرāl که له‌ ۲۵ ی ته‌ممووزی ۲۰۱۹ ده‌رچوو، سی ناونیشانی سه‌ره‌کی له‌ خو‌ گرتوو، که تایبه‌تن به‌:

یه‌که‌م: ناوچه‌ جیناکۆک له‌سه‌ره‌کان

دووهم: دۆسیه‌ی نه‌وت و غاز

سییه‌م: بابه‌ته‌ داراییه‌کان و بودجه‌ی گشتی فیدرāl.

■ سه‌باره‌ت به‌ دۆسیه‌ی نه‌وت و غاز وه‌ک پرسێکی تری نێوان هه‌ردوو حکومه‌تی فیدرāl و حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان پشت به‌ چه‌ند بنه‌مایه‌ک به‌ستراوه‌ بۆ ئاماده‌کردنی ئهم کارنامه‌یه‌.

بنه‌مای یه‌که‌م:

پشت به‌ستن به‌ ده‌ستووری عێراقی ساڵی ۲۰۰۵ بۆ دیاریکردنی ده‌سه‌ڵاته‌کانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان و ده‌سه‌ڵاته‌کانی فیدرāl تایبه‌ت به‌ نه‌وت و غاز.

بنه‌مای دووهم:

پشت به‌ستن به‌ بنه‌مای سازان و هاوبه‌شی راسته‌قینه‌ و هاوسه‌نگی (التوافق، والشراکه‌ الحقیقیه، والتوازن).

بنه‌مای سییه‌م:

پشتبه‌ستن به‌ بری پاره‌ی جێگیرکراو له‌ یاساکانی بودجه‌ی سالانه‌ی فیدرāl و خشته‌ی خه‌رجیه‌ خه‌ملێندراوه‌کان بۆ دیاریکردنی پشک و شایسته‌گانی هه‌ریمی کوردستان له‌وه‌ته‌ی ساڵی دارایی ۲۰۱۴ تا کۆتایی ساڵی دارایی ۲۰۱۸، هاوکات له‌گه‌ڵ په‌چاوکردنی داهاته‌ به‌ده‌سته‌هاووه‌کانی هه‌ناردده‌کردنی نه‌وتی به‌ره‌مه‌یه‌نراوی کێلگه‌ نه‌وتیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان و خه‌رجی و شایسته‌ی کۆمپانیا نه‌وتیه‌کان و تیچووی گواسته‌نه‌وه‌ و هه‌ناردده‌کردن، له‌وه‌ته‌ی هه‌ریمی کوردستان له‌ ساڵی ۲۰۱۴وه‌ ده‌ستی به‌ هه‌ناردده‌کردنی نه‌وتی خاوه‌ کردوو له‌ پێگه‌ی بۆری

نهوتی ههریمی کوردستان - جهیهان له مانگی ئایاری ۲۰۱۴ به مه بهستی یه کلایکردنه وه. بنه مای چواره م: دهسته بهرکردنی شایسته کانی ههریم تایهت به مینحه و هاوکاری و قهرزه کان که حکومه تی فیدرالی له وه ته ی سالی ۲۰۰۵ وه به دهستی هیناوه، ئه مهش به پتی برگی یه کهم له مادده ی ۱۰۶ سی دهستوور حکومه تی ههریمی کوردستان ده توانیت سوودمه ند بیت.

ئاراسته کانی حکومه تی ههریمی کوردستان بو پشتبه ستن به چاره سه رییه کی دادپهروه رانه و له ریگه ی سازانه وه، چهند ماوه یه ک له خو ده گریت:

یه کهم: ماوه ی نیوان ئایاری ۲۰۱۴ تا کو تایی ۲۰۱۸، که ئه مهش چهند خالتیک ده گریته وه.

۱. حکومه تی ههریمی کوردستان به وپه ری شه فافیه وه سه رجه م زانیاری و داتا و به لگه نامه کانی تایهت به کو ی گشتی نهوتی خاوی به ره مه هاتوو له ماوه ی سالی ۲۰۱۴ تا کو تایی ۲۰۱۸ ده خاته روو.

۲. داشکاندن بری نهوت که مافی ههریمی کوردستان بو به کارهینانی ناوخیی به کاری بهینیته وه هاوشیوه ی سه رجه م پارێزگا کانی عێراق.

۳. هه ژمارکردنی بری نهوتی به ره مه هینراوی سالانه وه ک داها تی سالانه ی به دهسته هاتوو ی راسته قینه بو به رژه وه ندی ههریمی کوردستان، پاش لیده رکردنی بری پاره ی دراو له لایه ن حکومه تی ههریمی کوردستان به کو مپانیا نهوتیه کان و تیچوو ی گواستنه وه و هه نارده کردنی نهوت.

۴. دیاریکردنی پشک و شایسته کانی ههریمی کوردستان به گویره ی بره جیگرکراوه کانی خه رجیه خه ملیندراوه کان له یاسای بودجه ی گشتی فیدرالی سالی ۲۰۱۴ تا کو تایی سالی ۲۰۱۸ و خسته هاوپیچکراوه کان.

۵. هه ژمارکردنی بری کورتهینان له داشکاندن بره هه ژمارکراوه کان به پتی میکانیزمیک.

دووهم: مانگه ماوه کانی سالی دارایی ۲۰۱۹

له ئه گه ری ریککه وتن له سه ر یه کلایکردنه وه ی هه ژماره کان له ماوه ی سالی ۲۰۱۴ تا کو تاییه کانی سالی ۲۰۱۸، هه ردوولا ده ست به دانوستان ده کهن سه بارهت به یه کلایکردنه وه ی دۆسیه هه لواسراوه کانی تایهت به سالی دارایی ۲۰۱۹ و ریککه وتن سه بارهت به مانگه ماوه کانی هه مان سال.

سێیه م: پرسه داراییه کان و بودجه ی گشتی فیدرالی

۱. هه ژمارنه کردنی کو ی گشتی تیچوو و خه رجیه کانی به ره مه هینان و هه نارده کردن و گواستنه وه ی نهوتی خاوی ههریمی کوردستان.

۲. گەمکردنەوێ پشکی ۱۷٪ هەریمی کوردستان لە خەرجییە خەمڵێندراوەکان لە ساڵی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ بۆ رێژەی ۱۲،۶۷٪ لە کۆی گشتی خەرجییە راستەقینەکان نەک خەرجییە خەمڵێندراوەکان لەوێتە ساڵی ۲۰۱۵-و.

۳. قەرز و پابەندییە داراییەکان کە دەکەونە ئەستۆی حکومەتی هەریمی کوردستان بەهۆی خەرجنەکردنی مافەکانی هەریمی کوردستان لە بودجە ی گشتی فیدراڵی لەوێتە شوێاتی ۲۰۱۴-و، هاوکات لەگەڵ تێچووی جەنگی دژ بە رێکخراوی داعش و داوینکردنی پێداوێستییهکانی زیاتر لە ملیۆنێک و ۸۰۰ هەزار ئاوازی سووری و پارێزگاکانی عێراق و بێبەشکردنی هەریمی کوردستان لە ماف و شایستە دەستوورییهکانی وەک مینحە و هاوکارییهکان و قەرزه نێودەوڵەتییهکان.

۴. دیاریکردنی ژمارە ی فەرمانبەرانی هەریمی کوردستان لە بودجە ی فیدراڵی بە ۶۸۲ هەزار و ۲۱ فەرمانبەر لەوێتە ساڵی ۲۰۰۵ تا ساڵی ۲۰۱۹.

۵. زیادبوونی رێژە ی خەرجییە سیادییهکان لە ناستی ناسایی خۆی لە کۆی خەرجییەکان و کاریگەرییهکانی بەسەر پشکی هەریمی کوردستان لەوێتە ساڵی ۲۰۰۵.

۶. خەرجنەکردنی شایستەکانی هێزی پێشمەرگە سەرەرای بوونی دەقی راشکاو لە یاساکانی بودجە ی گشتی فیدراڵی.

۷. بێبەشکردنی هەریمی کوردستان لە پشکی ئیزافی بە گوێرە ی حوکمەکانی هەردوو ماددە ی (۱۱۲/ یەکەم) و (۱۳۲/ یەکەم) سی دەستوور وەک قەرەبووکردنەوێ زیانە مرویی و ماددی و ژینگەییەکان و فەرماوۆشکردنی بەئەنقەستی ژێرخانی هەریمی کوردستان.

۸. پشکی هەریمی کوردستان لە بری خەرجییە ی حاکمە لە یاساکانی بودجە ی گشتی فیدراڵی سالانە کە تاییبەتە بە داوینکردنی پسوولە ی بەشەخۆراکی مانگانە و دەرمان و کپینی وزە و سووتەمەنی بۆ وێستگەکانی کارەبا و پشتگیریکردنی کپینەوێ بەروبومی دانەوێلە و پشتگیریکردنی جووتیاران، زۆر کەمترە لە پێداوێستییه راستەقینەکانی هەریمی کوردستان.

**دیوانی نهنجومه‌نی وه‌زیرانی حکومه‌تی ههریمی کوردستان نووسراوی بۆ
نه‌میندارییه‌تی گشتی نه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی عێراقی فیدرال کردوو که
خۆی وه‌لامی «نووسراوی ژماره ۸۸۵۷/۵/۲ له رێکه‌وتی ۲۰۲۰/۴/۱ له که
ئاراسته‌ی وه‌زاره‌تی دارایی حکومه‌تی ههریم کرابوو بۆ راگرتنی خه‌رجکردنی
مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ههریمی کوردستان» و له وه‌لامیدا هاتوو:**

یه‌که‌م: سیاسه‌تی حکومه‌تی ههریمی کوردستان پیشتریش و تا ئێستاش ئامانجی چاره‌سه‌کردنی
کێشه‌کانه له‌گه‌ڵ حکومه‌تی فیدرال به‌ پێی ده‌ستوور و پشت به‌ستن به‌ هادده‌کانی به‌و
پێیه‌ی ههریمی کوردستان قه‌واره‌یه‌کی ده‌ستووریه له چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تی عێراقی فیدرال.

دووهم: ده‌ستوور مافی به‌شداریکردنی وه‌ک بنه‌مایه‌کی دامه‌زرێنه‌ری سیسته‌می فیدرالی بۆ نه‌و
ههریم و پارێزگایانه‌ مسۆگهر کردوو که له ده‌سه‌لاتی فیدرالییدا به‌ پێی بنه‌ماکانی یه‌کسانی
و ده‌رفه‌تی یه‌کسان و دادپه‌روه‌ری رێک نه‌خراون بۆ ههریمیک، که ناگرێت دروست ببێت
به‌بێ بوونی بنه‌مای یه‌کسانی له‌ نێوان هاوولاتیانی ههریمه‌کان و پارێزگاکانی تری عێراق له
پرووی سوود وه‌رگرتن و پیاده‌کردنی مافه‌کانیان، له‌ ناویشیاندا مووچه و شایسته‌ داراییه‌کانی
فه‌رمانبه‌ران، له‌ راستیدا فه‌رمان کردن به‌ راگرتنی خه‌رجکردنی مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی
ههریمی کوردستان پیشیلکارییه، به‌ تایبه‌تی خه‌رجکردنی مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی حکومه‌تی
فیدرال له‌ پازده پارێزگا عێراقیه‌که‌ی تر به‌ ناسانی ده‌روات به‌بێ بوونی هیچ لێدوانیک له‌سه‌ر

مه‌رجه‌كان، جه‌خت ده‌كه‌ينه‌وه كه فهرمانبه‌رانی هه‌رێمی كوردستان هیچ جیاوازییه‌کیان له‌گه‌ڵ فهرمانبه‌رانی ته‌واوی به‌شه‌کانی تری عێراق نییه و له چوارچێوه‌ی قه‌واره‌ی یه‌ك ده‌وله‌تدا خزمه‌تی گشتی جێبه‌جێ ده‌که‌ن.

سێیه‌م: له مادده‌ی (56) یی یاسای کارگێڕی دارایی فیدرالی ژماره (6) یی سالی 2019 دا هاتوووه كه له واده‌ی ده‌رچوونییه‌وه ده‌ست ده‌کړیت به سالی دارایی داهاوو، هه‌روه‌ها مادده‌ی یه‌که‌م/ بڕگه‌ی (نۆیه‌م) له سالی دارایی و پێناسه‌ی کردوووه كه بڕیتییه له‌و ماوه‌یه‌ی كه كه‌ تێیدا یاسای بودجه‌ی گشتی فیدرالی جێبه‌جێ ده‌کړیت، به شیوه‌یه‌ك یاسای بودجه‌ی گشتی فیدرالی بۆ سالی 2020 تا ئیستا بڕیاری له‌سه‌ر نه‌دراوه، بۆیه سالی دارایی تا ئیستا ده‌ستی پێ نه‌کردوو، ئه‌مه‌ش واتای وایه كه ئه‌م یاسایه نه‌چوووه ته‌ واری جێبه‌جێکردن، هاوکات له‌گه‌ڵ ده‌رنه‌کردنی پێنماییه‌كان كه کارناسانی بۆ جێبه‌جێکردنی یاساکه ده‌کات له لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه به گوێره‌ی مادده‌ی 54 یی یاساکه، هه‌روه‌ها نوێنه‌رانی وه‌زاره‌تی دارایی فیدرالی جه‌ختیان له‌سه‌ر پێویستی ده‌رکردنی ئه‌و پێنمایانه‌ کردوووه له میانی کۆبوونه‌وه‌یان له‌گه‌ڵ نوێنه‌رانی حکومه‌تی هه‌رێمی کوردستان له 30 یی نیسانی 2020 له به‌غدا.

چواره‌م: بۆ سه‌پاندنی راستی جێبه‌جێکردنی یاسای به‌رپوه‌بردنی دارایی، بڕگه‌ی یه‌که‌م له مادده (13) یی یاساکه، وه‌زیری دارایی پابه‌ند کردوووه به ده‌رکردنی گشتاندن بۆ خه‌رجکردن به‌ پێژه‌ی 12/1 له کۆی گشتی خه‌رجییه‌ راسته‌قینه‌کانی تایبته‌ به خه‌رجییه‌کانی سالی دارایی پابردوو واته سالی (2019) و له‌سه‌ر بنه‌مای مانگانه تاكو په‌سندکردنی یاسای بودجه‌ی گشتی سالی 2020، هه‌روه‌ها بڕگه‌ی سێیه‌می هه‌مان مادده زانیارییه‌ کۆتاییه‌کانی دارایی سالی پابردوو (2019) یی له‌سه‌ر بنه‌مای زانیارییه‌ داراییه‌کانی سالی 2020 دیاری هه‌ژمار کردوووه.

پێنجه‌م: هه‌رێم مانگانه مافی خۆیه‌تی 12/1 یی خه‌رجییه‌ راسته‌قینه‌کانی خه‌رجییه‌ داراییه‌کانی سالی دارایی 2019 وه‌ربگریت وه‌ك ته‌واوی پارێزگا‌کانی تری عێراق و به‌ پێی خشته‌ی ژماره (1) یی هاوپێچکراو، له‌و کاته‌ی هه‌روه‌ها پێچه‌وانه‌ی مادده‌کانی یاسای کارگێڕی دارایی ماوه‌ی سێ مانگی یه‌که‌می سالی 2020 هیچ خه‌رجییه‌ك له شایسته‌ داراییه‌كان بۆ هه‌رێمی کوردستان خه‌رج نه‌کراوه، جگه له خه‌رجییه‌ راسته‌قینه‌کانی تایبته‌ به‌ دابینکردنی قه‌ره‌بووکردنه‌وه‌کانی فهرمانبه‌رانی هه‌رێمی کوردستان كه ده‌گاته 452 ملیار دینار، كه ئه‌م‌ینداریه‌تی گشتی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی داوای پراگرتنی ده‌کات، كه ئه‌مه‌ش پێش‌لکاری ئه‌و یاسایه‌ كه پشتی پێ

شەشەم: ماددە ۱۰/ دوو م-ج) لە یاسای بودجە ی گشتی فیدرالی بۆ سالی دارایی ۲۰۱۹ حکومەتی فیدرال پابەند دەکات بە دانی شایستەکانی هەریمی کوردستان لە ناویشیاندا قەرەبووکردنەوێ فەرمانبەرەکان و برینی بری زیانەکان لە پشکی هەریمی کوردستان لە ئەگەری پادەستەکردنی ئەو برە نەوتە ی که بریاری لەسەر دراوه، هەروەها وەزارەتی دارایی فیدرال بری ۴۵۲ ملیار دیناری مانگانە ی بۆ هەریمی کوردستان داوین کرد وەك خەرجیەکان و قەرەبووکردنەوێ فەرمانبەرەکان که کۆی گشتی سالانە دەگاتە پینج تریلیۆن و ۲۲۸ ملیار دینار لە کۆی گشتی پشکی هەریمی کوردستان لە بودجە ی خەرجی جاری و خەرجی وەبەرھێنان لە سالی ۲۰۱۹ که دەگاتە بری ۱۰,۵۹۹,۰۲۵,۸۱۱ دینار لە ناویشیاندا داوینکردنی مووچە ی پینشمەرگە که دەگاتە بری ۸۱۶ ملیار دینار لە چوارچێوێ خستە ی خەرجیە سیادیەکان، بەلام هیچ برە شایستەییەکی تری هەریمی کوردستان لە ناویشیاندا مووچە ی هیزەکانی پینشمەرگە خەرج نەکراوه وەك جێبەجێکردنی ماددە ۱۰/ دوو م-ج) لە یاسای بودجە ی گشتی فیدرالی بۆ سالی دارایی ۲۰۱۹. کۆی گشتی ئەو برە ی که دەبوو بە هەریمی کوردستان بدریت، بەلام که نەدراوه وەك لە خستە ی ژمارە (۲) ی هاوینچکراو دەرەكەوینت، زیاترە لە بەهای ئەو زیانە ی که بەر داھاتی گەنجینە ی گشتی فیدرالی کەوتوووە لە ئەنجامی پادەستەکردنی بری ۲۵۰ ھەزار بەرمیل نەوتی پۆزانە بە کۆمپانیای سوۆمۆ لە لایەن هەریمی کوردستانەوێ.

هەوتەم: پشت بەستن بە برگە ی پینجەمی ماددە ۲۷) ی یاسای کارگێری دارایی بۆ پارگرتنی خەرجکردنی مووچە ی فەرمانبەرانی هەریمی کوردستان بۆ سالی ۲۰۲۰ بەھۆی کۆمەڵیک ھۆکارەوێ جێبەجێ نەکراوه، لەوانە:

۱. ماددە ۲۷) لە یاساکە، وەزارەتی دارایی پاسپاردووێ بە دا بەزاندنی (مبالغ المترتبة) لەسەر ھەوالبەنەکردنی داھاتی نەوت و غاز و ھەر بابەتیک ی تر لە لایەن هەریمی کوردستانەوێ لەوانەش (تەمویلکردنی سالانە ی هەریمی کوردستان) نەك لەسەر بنەمای مانگانە، جێبەجێکردنی ئەمە پتویست بە دیاریکردنی پارەدارکردنی سالانە ی هەریمی کوردستان دەکات بە پتی یاسای بودجە ی گشتی فیدرال بۆ سالی دارایی ۲۰۲۰ بۆ ئەوێ وەزارەتی دارایی دەست بە دا بەزاندنی داھاتەکان بکات.

۲. خەرجکردنی ریزە ی ۱۲/۱ لە کۆی گشتی خەرجیە راستەقینەکان بۆ خەرجیە جاریەکانی هەریمی کوردستان بۆ سالی دارایی سالی رابردوو واتە (۲۰۱۹) لە لایەن وەزارەتی داراییەوێ

له سهر بنه مای مانگانه تا ئه و کاته ی یاسای بودجه ی گشتی بۆ سالی ۲۰۲۰ په سند ده کریت، ریکاریکی یاساییه و پشت به ستووه به حوکمه کانی برگه ی یه که م له ماده ی ۱۳ ی یاسای کارگیری دارایی که به شیواز (صیغه) یه کی ره ها ها تووه بۆ بوونی هیچ لیدوانیک له سهر جیبه جیکردنی برگه ی پینجه م له ماده ی ۲۷ ی یاساکه، ههروه ها هیچ بۆچوون و ئیجتیهادیک له ناوه رۆکی ده که که بوونی نییه، بۆیه هه لپه ساردنی خه رجکردنی ریزه ی ۱۲/۱ بۆ هه ریمی کوردستان هیچ به لگه یه کی یاسایی نییه، چونکه له یاساکه دا هیچ ده قیک نییه بۆ هه لپه ساردنی خه رجکردنی ئه م ریزه یه له سهر بنه مای دابه زاندنی (مبالغ المترتبة) به هوی حه والهنه کردنی داها ته کان له لایهن هه ریمی کوردستانه وه.

۳. بری ئه و زیانه ی به ر گه نجینه ی گشتی که وتوووه به هوی راده ستته کردنی ئه و بره نه وته ی که ده بوو هه ریمی کوردستان بیدات له لایهن وه زاره تی دارایی فیدرآل بۆ سالی ۲۰۱۹ دابه زیندراوه، به لام ئه م پرسه بۆ سالی دارایی ۲۰۲۰ پتویستی به ده رکردنی یاسای بودجه ی گشتی فیدرآلی بۆ سالی ۲۰۲۰ هه یه که پرۆژه یاساکه ی به ریککه وتن له لایهن هه ر دوو حکومه تی فیدرآل و حکومه تی هه ریمی کوردستان له مانگی کانوونی یه که می ۲۰۱۹ ئاماده کراوه، که تیدا پابه ندیه دارایی و نه وتیه کانی هه ریمی کوردستانی دیاریکراوه به رامبه ر به خه رجکردنی شایسته داراییه جیگیرکراوه کان له یاسای بودجه ی گشتی فیدرآلی بۆ سالی دارایی ۲۰۲۰، به م شیوه یه له ئیستادا میکانیزمیکی روون بۆ دیاریکردنی چۆنیه تی دابه زاندنی داها ته کان و خه رجی سالانه ی هه ریم بوونی نییه، که ئه م باب ته ش پتویستی به ده قیک هه یه له چوارچێوه ی یاسای بودجه ی گشتی فیدرآلی بۆ سالی دارایی ۲۰۲۰ یانیش له میانی لیژنه یه ک که له میانی کۆبوونه وه یه کی هاوبه ش به به شداری به ریزتان و به ریزان وه زیری دارایی فیدرآل و نوینه رانی هه ریمی کوردستان له ۲۰ ی نیسانی ۲۰۲۰ به رتوه چوو، پتشنیاز کرا.

۴. جه خت له سهر پابه ندبوونی ته واوه تی ده که ینه وه له و لیکتیگه یشتنه ی که له گه ل ئیوه دا له مانگی کانوونی یه که می ۲۰۱۹ دروست بووه له چوارچێوه ی یاسای بودجه ی گشتی فیدرآلی بۆ سالی ۲۰۲۰، هیوادارین که ره وانیه ی ئه نجومه نی نوینه ران بکریت له ئه گه ری پتکهنانی کابینه ی نوی، که بارودۆخی ئه م دوا یانه ی عیراق حکومه تیان هه لوه شانده وه و کابینه ی ئیستای حکومه ت ده ستی له کار کتشیاه وه و ئیستا بووه ته حکومه تی کاربه ریکه ر، که به هوی وه ئه م حکومه ته ناتوانیت پرۆژه یاسای پتسکه ش به ئه نجومه نی نوینه ران بکات.

هه شتم: سهره رای ئه وه ی پتشمه رگه به پتی ده ستوور به شیکه له سیستمی به رگری عیراق

و چه‌ندین قوربانی داوه به تایبەت له پرووبه‌پرووبوونه‌وه و له‌ناو‌بردنی تیرۆر، به‌لام تا ئیستا شایسته‌کانی پێشمه‌رگه له مووچه و خه‌رجیه‌کانی پرچه‌ککردن و ناماده‌کردن و مه‌شقی‌دانه‌وه‌ی خه‌رج نه‌کراوه، سه‌ره‌پای بوونی ژماره‌یه‌ک ده‌ق له ناو یاسا‌کانی بودجه‌ی فیدراڵی له‌وه‌ته‌ی ساڵی ۲۰۰۵-هه، که ئه‌مه‌ش وایکردووه وه‌زاره‌تی دارایی و ئابووری هه‌ری‌می کوردستان له‌وه‌ته‌ی ساڵی ۲۰۰۵-هه مووچه‌ی پێشمه‌رگه بخاته ئه‌ستۆی خۆی، هه‌روه‌ها له‌وه‌ته‌ی ساڵی ۲۰۱۴-هه به‌هه‌مان شێوه تێچووی جه‌نگی دژ به‌ داعشی له ئه‌ستۆ گرتووه سه‌ره‌پای بوونی ته‌نگه‌زی دارایی به‌هۆی نه‌وه‌ی له شوباتی ۲۰۱۴-هه پشکی هه‌ری‌می کوردستان له بودجه‌ی گشتی فیدراڵ بپاوه، هه‌روه‌ها مووچه‌ی پێشمه‌رگه له ساڵی دارایی ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ خه‌رج نه‌کراوه که ده‌گاته ب‌پ‌ی ۶۸ ملیار دیناری مانگانه، سه‌رباری نه‌وه‌ی له خسته‌ی خه‌رجیه سیادییه‌کان بۆ ساڵی ۲۰۱۹ جێگیر کراوه.

نۆیه‌م: هه‌ری‌م پێشتر و ئیستاش زیاتر له ملیۆتی‌ک ئاواره و په‌ناهه‌نده‌ی له خو گرتووه، که حکومه‌تی هه‌ری‌می کوردستان تێچووی خه‌رجی ئه‌و ئاواره و په‌ناهه‌نده‌ی له هاوول‌اتی‌امان له پارێزگا‌کانی تر له ئه‌ستۆ گرتووه به‌ تایبەت له‌ پرووی چاودێری ئاسایش و ته‌ندروستی و فێرکردن و دابینکردنی پێداویستی و پێویستییه‌کانی بژێویان له‌وه‌ته‌ی ساڵی ۲۰۱۴، ته‌واوی ئه‌وانه‌ش له راپۆرتی هاو‌پێچ‌کراو خراونه‌ته‌ روو، که هاوکات پروو کراوه‌ته‌وه حکومه‌تی فیدراڵ هیچ به‌شدارییه‌کی نه‌کردووه.

ده‌یه‌م: حکومه‌تی فیدراڵ له‌وه‌ته‌ی شوباتی ۲۰۱۴-هه تا ساڵی ۲۰۱۹ شایسته‌کانی هه‌ری‌می کوردستانی په‌وانه نه‌کردووه، ئه‌مه‌ش وایکردووه هه‌ری‌م په‌نا بباته به‌ر دۆزینه‌وه‌ی سه‌رچاوه بۆ پاره‌دارکردن و خه‌رجی و پێداویستییه‌کانی له‌ میانی قه‌زر کردن و گرتنه‌ری ته‌قه‌شوف و رێگاری که‌م‌کردنه‌وه‌ی خه‌رجیه گشتیه‌کان و پاشه‌گه‌وتی ناچاری به‌ رێژه‌یه‌کی زۆر له مووچه‌ی فه‌رمانبه‌رانی هه‌ری‌م، هاوکات له‌ گه‌ڵ دابینکردنی خه‌رجی بۆ ژماره‌یه‌کی گه‌وره له په‌ناهه‌نده و ئاواره‌کان و تێچووی جه‌نگی دژ به‌ تیرۆر، که هه‌موو ئه‌مانه وایانکردووه هه‌ری‌می کوردستان پرووبه‌پرووی بارگرانییه‌کی گه‌وره‌ی دارایی بپێته‌وه، هاوکات هه‌ری‌م پشتوانی له‌ ساغ‌کردنه‌وه‌ی شایسته‌کان ده‌کاته‌وه له‌ نێوان هه‌ری‌م و حکومه‌تی فیدراڵ بۆ هه‌موو ئه‌و سالانه‌ی رابردوو، ئه‌مه‌ش له‌ میانی میکانیزمه‌گه‌لی‌ک که له‌ یاسا‌کانی بودجه‌ی گشتی فیدراڵ بۆ دیاریکردنی ماف و ئه‌رکه‌کانی هه‌ر دوو لا ناماژه‌ی بۆ کراوه.

له كۆتاييدا سەرۆكى ديوانى ئەنجومەنى ۋەزيران بۆ حكومەتى فېدېرال دووپات كىردۈۋەتەۋە
 كە ھەلۋىستى ھەرىمى كوردستان نەگۈرە ۋە سىياسەتەكانى بۆ چارەسەر كىردى ئەم دۆسىيە
 بە پىتى دەستور ۋە ياسا ۋە سەر بىنەماى ھاۋبەشى دەپىت، داۋا دەكەين لەسەر بىنەماى
 پاسپاردەى ھاۋبەش كە ھەر دوو لا لە ئەنجامى كۆبۈۋنەۋەى بەغدا لە ۲۰۲۰-سى نىسانى
 لە نىۋان نۆينەرانى (ئەمىندارىيەتى گىشتى ئەنجومەنى ۋەزيران ۋە نۆينەرانى ۋەزارەتى دارايى
 فېدېرال ۋە شاندى ھەرىمى كوردستان) پىتى گەشتوۋىن، چاۋ بەۋ رىكارە بىشتىنەۋە كە لە
 نووسراۋى سەرۋەتان ئامازەى بۆ كراۋە، كە ديارە ناۋەرۆكى ئەم لىكتىگەشتىنە ھاۋبەشە
 پاسپاردەى راگرتى جىبەجىكردى نووسراۋەكەتان دەكات ۋە داۋاى بەردەۋامى خەرجكردى
 موۋچەى فەرمانبەرانى ھەرىمى كوردستان دەكات ۋەك سەرچەم فەرمانبەرانى تىرى حكومەتى
 فېدېرال، ھاۋكات لەگەل پىكەتتەنى لىژنەيەكى ھاۋبەش لە نىۋان ھەر دوو لا بە بەشدارى
 ديوانى چاۋدىرى دارايى فېدېرال ۋە ديوانى چاۋدىرى دارايى ھەرىم بۆ ديارىكردى ئەۋەى لە
 ئەستۈى ھەرىمدايە لە پابەندىۋنەكان ۋە مافەكانى لە ژىر پۆشنىي دەستور ۋە ياساكانى
 بودجەى فېدېرال بۆ سالاكانى ۲۰۱۴ تاكو ۲۰۱۹ بە مەبەستى يەكلەيكردىنەۋەيان. ھەرۋەھا
 ئەم دەرۋەتە دەقۇزىنەۋە بۆ دوۋبارەكردىنەۋەى ھەلۋىستى نەگۈرمان بە پابەندىۋن بە
 لىكتىگەشتىنە ھاۋبەش كە لە چوارچىۋەى ئامادەكردى پىرۇژياساى بودجەى گىشتى فېدېرال بۆ
 سالى دارايى ۲۰۲۰ لەسەرى رىككەۋتوۋىن ۋە تىيدا چارەسەرى پابەندىيە دارايى ۋە نەۋتەيەكانى
 نىۋان ھەردوۋولامان كىرد بە شىۋەيەكى ھاۋسەنگ كە خىزمەت بە بەرژەۋەندى گىشتى بىكات،
 بۆيە ئومىدەۋارىن بگەينە چارەسەرىكى رىشەيى بۆ ۋەۋ كىشە ھەلۋاسراۋانە لە مىانى گەشتىن
 بە ئامادەكردى پىرۇژەياساى فېدېرال ھاۋبەش بۆ نەۋت ۋە غاز ۋە دابەشكردى داھاتەكان.

ههروه‌ها له‌گه‌ڵ نووسراوه‌که‌شدا چه‌ندین خشته هاوێنچ کراون که لی‌ره‌دا ده‌یان‌خه‌ینه‌ پوو، له‌به‌ر گرنگی زانیارییه‌کانی تێویان:

۱- خشته‌ی ژماره (۱) خه‌رجیه‌ پراسته‌قینه‌کان و خه‌رجیه‌ جارییه‌کانی هه‌ری‌می کوردستان بۆ
سالی دارایی ۲۰۱۹.

۲- خشته‌ی ژماره (۲) خه‌رجیه‌ پراسته‌قینه‌کانی تایه‌ت به‌ نه‌وت و غاز بۆ سالی دارایی ۲۰۱۹.

۳- خشته‌ی ژماره (۳) شایسته‌کانی هه‌ری‌می کوردستان به‌ گوێره‌ی یاسای بودجه‌ی گشتی
فیدرالی بۆ سالی دارایی ۲۰۱۹.

۴- خشته‌ی ژماره (۴) تایه‌ت به‌ بری قه‌ره‌بوو‌کردنه‌وه‌ی زیانه‌کانی هه‌ری‌می کوردستان له
ئه‌نجامی تاوانه‌کانی رژیمی پیشوو له‌ سالی ۱۹۶۳ تا‌کو سالی ۲۰۰۳.

۵- راپۆرتیکی تایه‌ت به‌ زانیارییه‌ تایه‌ته‌کان سه‌باره‌ت به‌ ژماره‌ی ئاواره و په‌ناهه‌نده‌کانی
هه‌ری‌می کوردستان و تێچوو‌ه‌کانیان.

۶- خشته‌ی ژماره (۵) پشکی هه‌ری‌می کوردستان له‌ بودجه‌ی گشتی فیدرال و بری ناردراو له
سالی ۲۰۱۴ تا‌کو ۲۰۱۹.

۷- خشته‌ی ژماره (۶) خه‌رجیه‌کانی تایه‌ت به‌ به‌های کپینی کاره‌با له‌ هه‌ری‌م به‌ گوێره‌ی
گریه‌سته‌کان له‌گه‌ڵ کۆمپانیاکانی (کار، قه‌یوان، فۆکس ئینه‌رجی، به‌ختیار گرووپ، ماس) که
حکومه‌تی هه‌ری‌می کوردستان ئه‌و خه‌رجیه‌یه‌ به‌ دۆلار به‌ وه‌به‌ره‌یتنه‌ران داوه له‌ سالی ۲۰۱۹.

۸- خشته‌ی ژماره (۷) تایه‌ته به‌ دیاری‌کردنی بری وزه‌ی کاره‌بای ئاماده‌کراو بۆ پارێزگای که‌رکووک
که له‌ لایه‌ن هه‌ری‌مه‌وه سووته‌مه‌نی پێویستی بۆ دا‌بین کراوه.

خشتەى ژمارە (۱)

خەرجىيە راستەقىنەكان و جارىيەكانى ھەرئىم بۆ سالى دارايى ۲۰۱۹ بە دىنارى عىراقى.

دابينکردن	كۆى مانگانە	سالانە
قەرەبووكانى قەرمانبەران	۸۹.۵ مىليار دىنار	۱۰.۷۴۰ تریلیون دینار
خەرجىيە جارىيەكان	۲۴.۸ مىليار دىنار	۲.۹۷۶ تریلیون دینار
خەرجىيەكانى وەبەرھىنان	۴۷ مىليار دىنار	۵۶۴ تریلیون دینار
كۆى گشتى	۱.۱۹۰ تریلیون دینار	۱۴.۲۸۰ تریلیون دینار

خشتەى ژمارە (۲)

خەرجىيە راستەقىنەكانى تاييەت بە نەوت و غاز بۆ سالى دارايى ۲۰۱۹.

پارەى پەيوەندىدار بە نەوت	ناونىشانى دۆكىومېنت
۲۶ قىساقى ۲۰۲۰	داتكى وەشان
۲۰۱۹ ھاۋەى رىنكەوت	سەرچاۋەى دۆكىومېنت

وردىنى سەربەخۆ بو خەرجى داھانى نەوت و غاز

۲۰۱۹	۲۰۱۹، ۴ج	۲۰۱۹، ۳ج	۲۰۱۹، ۲ج	۲۰۱۹، ۱ج	بايەت
۴.۵۳۷.۱۲۱.۳۹۰	۴۴۰.۹۷۵.۲۹۰	۸۸۸.۱۶۹.۷۵۹	۶۵۱.۳۹۵.۰۰۲	۷۵۶.۵۸۱.۳۳۹	پارەدان لەلایەن حكومەتى ھەرئىم بۆ بەرھەمئەتھەرانى نەوت
۴۹۴.۹۸۶.۴۱۵	۸۷.۱۳۵.۸۴۶	۱۴۲.۶۷۲.۵۵۷	۱۴۹.۴۳۶.۲۹۳	۱۳۴.۹۹۶.۶۱۹	پارەدانى گومرگ بۆ كومپانيای وزەى توركى (TEC)
۶۴۴.۳۷۲.۸۵۴	۱۷۵.۱۶۶.۷۳۶	۱۷۴.۵۷۲.۱۲۵	۱۷۲.۵۷۸.۹۴۲	۱۲۲.۰۵۵.۰۶۱	پارەدان بۆ كومپانيای پۇرى نەوتى كوردستان (KPC)
۶۱۰.۰۰۰.۳۶۲	۱۰۰.۰۰۰.۰۸۲	۱۵۰.۰۰۰.۰۸۰	۵۰.۰۰۰.۰۴۰	۳۱۰.۰۰۰.۰۶۱	كومپانيای نەوتى (TEK) پارەدانى ھەرئىم بۆ تىپودمۆلەتھەرانى توركى (TPIC)
۷۸۱.۴۸۶.۴۳۱	۱۲۰.۹۴۶.۴۰۱	۷۸.۹۸۲.۵۰۴	۶۴.۷۶۷.۲۷۹	۵۱۶.۷۹۰.۲۴۷	پارەدانى حكومەتى ھەرئىم بۆ لایمەكانى تر
۵.۰۶۷.۱۶۷.۳۵۲	۷۴۴.۳۱۴.۳۴۵	۱.۴۳۴.۳۵۲.۰۳۵	۱.۰۶۸.۱۷۷.۵۵۶	۱.۸۴۰.۴۲۳.۳۳۶	كۆى گشتى

خشتهی ژماره (۳)

شایسته‌کانی ههریمی کوردستان به گوێرهی یاسای بودجهی گشتی فیدرالی بۆ سالی دارایی

۲۰۱۹

ژ	بۆ به دیناری عێراقی	دابینکردن	به‌لگهی یاسایی
۱	۵ تریلیۆن و ۴۴۸ ملیار	فهره‌بوودکانی ئەو فهرمانبهرانهی ژماره‌یان به ۶۸۲ ههزار و ۳۱ فهرمانبهر دیاری کراوه	خشتهی (ه‌ا) خه‌مڵاندنی بودجه به گوێرهی هه‌ژماره سه‌ره‌کییه‌کان، خشتهی (ج) هه‌زی کاری ئەو وه‌زاره‌ت و فهرمانگه‌یانهی له ناوه‌نده‌وه مووچه‌یان پێ دراوه له سالی ۲۰۱۹.
۲	۲ تریلیۆن و ۷۵۲ ملیار	خه‌رجیه‌ی جارییه‌کان (جگه له فهره‌بووی فهرمانبهران)	خشتهی (ب) خه‌رجیه‌یه‌کان به گوێرهی وه‌زاره‌ته‌کان له سالی ۲۰۱۹
۳	۱ تریلیۆن و ۵۸۴ ملیار	خه‌رجی پرۆژه‌کانی وه‌هه‌ره‌یه‌تان	خشتهی (ب) خه‌رجیه‌یه‌کان به گوێرهی وه‌زاره‌ته‌کان له سالی ۲۰۱۹
۴	592 ملیار	خه‌رجی حاکمیه	خشتهی (د) خه‌رجی حاکمیه، بۆ سالی ۲۰۱۹
۵	۸۱۶ ملیار	مووچه‌ی پێشمه‌رگه له چوارچۆوهی خه‌رجیه‌یه‌کانی وه‌زاره‌تی به‌رگری له نه‌خشی خه‌رجیه‌ی سیادییه‌کان	ماده‌ده‌ی (۲۱۰ دووهم/ب)
۶	۶۱۷ ملیار	۱۲.۶۷% لهو بیه پاوه‌یهی له زیاده‌ی داها‌نه‌کانی نه‌وتی خاوه‌ن ده‌ست هاتوه‌ که بیه‌که‌ی به (۴) تریلیۆن دینار داده‌نێت	ماده‌ده‌ی (۵/ب)
۷	۳۰۲ ملیار	شایسته‌کانی ئەو پارێزگا‌یانهی له هه‌رمی نه‌وتیان له به‌رهه‌م ده‌هێنێت له یه‌شی دابینکردنی په‌لرۆدۆلار به گوێره‌ی ۱.۵% له داها‌نی به‌ده‌سته‌ناووی پشکی هه‌رمی کوردستان له هه‌ناردنه‌کردن که بیه‌که‌ی ۲۵۰ هه‌زار به‌رمیل نه‌وتی رۆژانه‌یه	ماده‌ده‌ی (۲/ یه‌که‌م/ ۵)
۸	۴۸۰ ملیار	شایسته‌کانی هه‌رمی کوردستان له گه‌ڕانه‌وه‌ی دابینکردنی رێژه‌ی ۱.۵% له داها‌نی رسوومانی گومرکی	ماده‌ده‌ی (۹/ سییه‌م)
۹	۳۶۰ ملیار	پرۆژه‌کانی گرێه‌ستی گرێه‌سته‌کانی کارکردن/ هه‌رمی کوردستان	خشته‌ی هه‌ژماردنی پشکی هه‌رمی کوردستان له کۆی گشتی بودجه‌ی گشتی فیدرالی بۆ سالی ۲۰۱۹
	کۆی گشتی شایسته‌کانی هه‌رم	۱۲ تریلیۆن و ۸۴۱ ملیار دینار	

جۆرى زىيانە كان	نرخ بە دۆلارى ئەمىرىكى
زىيانە مەۋىيە كان	۲۰۶,۸۴۹,۹۵۰,۰۰۰
زىيانە ماددىيە كان	۳۲,۸۴۸,۳۵۲,۶۰۰
زىيانە ژىنگەيىە كان (دامەزىراندنى سىندوۋىتىكى قايىبەت)	۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
زىيانە ناراستەۋخۇكان (دامەزىراندنى سىندوۋىتىكى قايىبەت)	۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
زىيانە كانى بەئەنقەست فەرامۇشكراۋى ژىرخانى ئابوۋرى	۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
دووبارە ئاۋەدانكردنەۋە	۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
كۆى گىشتى	۳۸۴,۶۹۸,۳۰۳,۶۰۰

زىيانە مەۋىيە كان

زىيانە مەۋىيە كان	ژمارەى قوربانى	پىژەى خەملىندراۋى ماددى بۇ ھەر قوربانى/ زىيانەركەۋتوۋىيەك	كۆى گىشتى بە ئەمىرىكى دۆلارى
قوربانىيە كان لە پىرۋەكانى جىنۋىسايدى بە كۆمەل	۲۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
قوربانىيانى تاۋانەكانى دۇ بە مىۋىيەتى و تاۋانەكانى جەنگ	۶۵,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	۱۹,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
بەزۇر زىيانكەياندىن بە خاۋەنى قوربانىيان (دوۋ كەس لە ھەر خىزانتىكى خاۋەن قوربانى)	۵۳۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰	۴۷,۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰
پەككەۋتن لە ئەنجامى پىرۋەكانى جىنۋىسايد و جەنگ	۱۸,۷۰۰	۱۵۰,۰۰۰	۲,۸۰۵,۰۰۰,۰۰۰
زىندانىيانى سىياسى لە سەردەمى پىژمەكانى پىشوو	۱۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
ئەرخىلكرادە كان (بە گۈيرەى ماددەى ۱۴۰)	۵۱۶,۸۹۹	۵۰,۰۰۰	۲۵,۸۴۴,۹۵۰,۰۰۰
گواستەۋەى بەزۇرەملىن لە سەردەمى پىژمەكانى پىشوو (۶۰۰,۰۰۰) خىزان	۶۰۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
كۆى گىشتى			۳۰۶,۸۴۹,۹۵۰,۰۰۰

زىيانە ماددىيە كان

زىيانە ماددىيە كان	ژمارە	تېكىراى گىشتى يەكەى نىشتەجىيۋون	تېكىراى بە ژمارە	خەملىندراۋى ماددى بۇ ھەر يەكەيەكى نىشتەجىيۋون	كۆى گىشتى بە دۆلارى ئەمىرىكى
ئاۋەندى شارۋچكە و شارەدى و كوند و لادى	۵,۰۰۳	۵۰	۲۵۰,۱۵۰		۱۲,۵۰۷,۵۰۰,۵۰۰

زىيانە ماددىيەكان

پروۋخىتراۋ، سوۋتتىراۋ و وېرانىكراۋەكان				
قوتابخانەكان	۸۳۴	۸۳۴	۲۹۶,۹۰۰,۰۰۰	
پەرسىتىگەكان	۱,۶۶۷	۱,۶۶۷	۶۸۸,۴۷۱,۰۰۰	
ئاۋەندەكانى ئەندروستى	۳۵۰	۳۵۰	۷۳,۵۰۰,۰۰۰	
كىلىگەي ھەر مالىكى	۲۵۰,۱۵۰	۲۵۰,۱۵۰	۱۲,۵۰۷,۵۰۰,۰۰۰	
ئاۋھالەكان	۲۳,۷۳۴,۴۹۸	۲۳,۷۳۴,۴۹۸	۴,۷۴۶,۹۸۱,۶۰۰	
ئاۋەندەكانى پۇلىس و بەرگى مەدەنى	۶۵	۶۵	۲۲,۵۰۰,۰۰۰	
خىزمەتگوزارىيەكانى تر (كارەبا، پەيوەندىيەكان، ئاۋ، پىگە و پردەكان)			۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
كۆي گىشتى			۳۲,۸۴۸,۳۵۲,۶۰۰	

زىيانەكانى تر:

ژ	زىيانەكان	كۆي گىشتى بە دۆلار
۱	زىيانە ژىنگەيىيەكان (دامەزىراندنى سىندوۋىتىكى تايىبەت) ژىنگەي زەمىنى و ھۆكارەكانى كەشۋەوا	5,000,000,000
۲	پۇلى زىيانە ئاراستەخۇكان (دامەزىراندنى سىندوۋىتىكى تايىبەت) زىيانە كۆمەلەيتى و ئابوورىيەكان و ئەۋانى تر	5,000,000,000
۳	زىيانەكانى بەئەنقەست فەرامۇشكراۋى ژىرخان قېۋكەخانەكان، پىگە خىراكان، زانكۆكان و پەيمانگە و كۆلىژ و ئاۋەندە گىشتىيەكان	30,000,000,000
۴	دووبارە ئاۋەدانىكردەۋە	5,000,000,000
	كۆي گىشتى	45,000,000,000

تېيىنى ۱

زىانگە ياندىنى بەزۇرەملىتى خاۋەن قوربانىيەكان (دوو كەس لە ھەر خېزانتېك)	چەندەن نېشانەى درېزخايەن و تېكچوونى بارى دەروونى و نەخۇشېيە درېزخايەنەكان كە دووچارى خاۋەنى قوربانىيەكان بووئەتەو
پەككەوتن لە ئەنجامى پىرۆسەكانى جىنۇسايد و جەنگەكان	چەندەن نېشانەى درېزخايەن و تېكچوونى بارى دەروونى و نەخۇشېيە درېزخايەنەكان كە دووچارى كەسانى تىرى جگە لە خاۋەنى قورچانايان بووئەتەو
زىندانپانى سىياسى لە ماۋەى سەردەمى پىرۆمەكانى پېشوو (بە گوپىرەى ماددەى ۱۴۰)	بە يىنى دەستوورى ناۋچە كوردستانىيە جى تاكۆك لەسەرەكان دەگرېتەو
كۆچىتىردن و راگواستىنى بەزۇرەملى لە سەردەمى پىرۆمەكانى پېشوو (تا ئىستا ۶۰۰ ھەزار خېزان دەبىت)	ئەو كەسانە دەگرېتەو كە بە شىۋەى راستەوخۇ و ئاستەوخۇ لە شىۋىنى خۇيان دەركراون و بەزۇرەملى چوونەتە ناۋچەكانى تىرى غىراقى يان دەرەو

تېيىنى ۲

زىانە ماددىيەكان (زىانى خاپوور كردن)	تېيىنىيەكان
گوندى و شارۋچكە و شارەدى و لادى و پىرانگراۋەكان، سووتاۋەكان و پووخىتراۋەكان	مولگىەنى ئىشتەجىيوونى ھەموو ئەو شىۋانە دەگرېتەو، كە ھەندىك ناۋچە ھەيە چەند جەر پووبەپووى تىكەن بووئەتەو لە ميانى ئۆيەراسىۋنە جىاۋازەكان
قوتابخانەكان	
پەرسىگە ئايىنىيەكان	ھەموو مىزگەوت و شىۋىنى نوپۇزكردن و كەنيسە و دېردەكان دەگرېتەو
ئاۋەندەكانى تەندروستى	ھەموو يەكەيەكى تەندروستى دەگرېتەو
كىلگەى ھەر مالىك	ھەموو بىستان و كېلگە و دارىكى بەردار و بېبەرى ھەر مالىك دەگرېتەو
ئاژھلى ھەر مالىك	ھەموو جۆرەكانى ئاژھلى دەگرېتەو
ئاۋەندەكانى پۇلىس و بەرگرى شارستانى	
خەزمەتگوزارىيەكانى تر	سەرچەم و پىستەكانى پەيوەندى و گەپاندن و تۆپەكان و وپىستەكانى بەرھەمەتپاننى كارەبا و ئاۋەند و تۆپەكانى دابەشكردن و بېرەكانى ئاۋ و كارىزەكان و پىرۆزەكانى پالۋىتى ئاۋ و بۆرى گىشى و تاپەت و تۆپەكانى دابەشكردنپان و رېگە و شەقامە ئاۋخۇيەكان و پردە غرەقەپارەكان و جۆرەكانپان دەگرېتەو

تېيىنى ۳

زىاقە ژىنگەيەكان (دامەزراندنى سىندوۋىتىكى تاييەت)	تېيىنىيەكان
ژىنگەى زەمىنى و ھۆكارەكانى كەشۋەوا	سەرچەم دارمستانە سىروشتىيەكان و پووبارەكان و زىيەكان كانپاۋ و كارىزەكان و لەۋەرگە سىروشتىيەكان و گىردۆلكە و تەپۆلكە و بەردەلان و ناۋچە خۇلىيەكان و دەشتايىيەكان و بىابانەكان و با و كەرمى و شى و قشارى ئاسمانى و باران دەگرېتەو كە ھىچپان بە پارە ناخەملىندىرېن بەلكو دەبىت رېككەوتىيان لەسەر بىكرېت

تېيىنى ۴

تېيىنىيە كان	زىانە ئاراستەوخۇڭاڭ (دامەزرائىلى سىندوۋىتىكى تايەت)
لىكھە ئۆشەنەۋەي خىزان و ھۆكەرەكانى لەدەستدان و ئەمانى پەيۋەندى لە نىۋان تاكەكان و بىلەۋپوۋنەۋەي كارىگەرپەيەكانى شۆكپوۋن و كارىگەرپەيە نەرتىپەكانى تر و ئەمانى مەمانە ئەمانى ھەستىكردن بە زىان و ھەستىكردن بە سوۋكاپەنى پىن كىردن و ژۇردەستەيى و لەدەستدانى ھەستى ھاۋوللا تىپوۋن و كارىگەرپەيە نەرتىپە بەسەر لايەنى تابوۋرى و لىكھەۋتەكانى و دابەزىنى ئاستى بەرھەم و بەرھەمەتپان و پىشت بەسەن بە دەرەۋە و بىلەۋپوۋنەۋەي بىكارى و نەپوۋن و پىشتكەشەكردى خىزمەتكوزارپەيە گىشتىيەكان.	زىانە كۆمەلەيەتى و تابوۋرىيەكان و ئەۋانى تر

تېيىنى ۵

تېيىنىيە كان	زىانەكانى بەئەنقەست فەرامۇشكردى ژىرخانەكان
دامەزرائىلى فرۆكەخانە لە پارىزگاكانى ھەرىم	فرۆكەخانەكان
پىنگا خىراكان و لاۋەكەيەكان و ھىلى شەمەندەقەر	پىنگا خىراكان
دامەزرائىلى زانكۆ لە شارە گەۋرەكان و كىرەۋەي پەيمانكە لە شارۋچكە و شارەدىكان	زانكۆ و پەيمانكەكان
سەرچەم ناۋەند و ھەۋارە گەشتىار و بازىرگانىيەكان و كارگەكانى بەرھەمەتپاننى ئازھالى و كىشتوكالى و ناۋەندە گىشتىيەكانى تر دەگىرئەۋە	ناۋەندە گىشتىيەكان

تېيىنى ۶

تېيىنىيە كان	دووبارە ئاۋەدانكىردنەۋە (دامەزرائىلى سىندوۋىتىكى تايەت)
سەرچەم ۋىستەكەكانى پەيۋەندى و گەباندن و ئۆرەكان و ۋىستەكەكانى بەرھەمەتپاننى كارەبا و ناۋەند و ئۆرەكانى دابەشكردن و بىرەكانى ئاۋ و كارىزەكان و پىرۋژەكانى پالۋىنى ئاۋ و بۆرى گىشتى و تايەت و ئۆرەكانى دابەشكردىپان و پىنگە و شەقامە ناۋخۇيەكان و يردە فرەقەبارەكان و جۆرەكانىيان دەگىرئەۋە	دووبارە ئاۋەدانكىردنەۋە (قەرەپوۋىكىردنەۋەي دووبارە بونىاتنەۋە)

سەرچاۋە زانپارپەكان

۱. ۋەزارەتى كاروبارى شەھىدان و ئەنفالكران
۲. ۋەزارەتى پلاندانان - دەستەي ئامار
۳. ۋەزارەتى پىشمەرگە
۴. ۋەزارەتى ناخۇ - بەرپوۋەبەرايەتى كۆچ و كۆچبەران
۵. دەستەي ناۋچە جى ئاكۆك لەسەرەكان (ماددەي ۱۴۰)

پیشه‌کی

دوای هه‌لگیرسانی شه‌ری ناو‌خۆیی له سووریا له ساڵی ۲۰۱۱، ژماره‌یه‌کی زۆری هاوولاتیانی سووریا به‌ره‌و وڵاتانی دراوسێ کۆچیان کرد و ئاواره بوون، که له سه‌ره‌تای ساڵی ۲۰۱۲ دا نزیکه‌ی (۲۵۰) هه‌زار که‌سیان ڕوویان له هه‌ریمی کوردستان - عێراق کرد و له ژێر سه‌ره‌پرستی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستاندا مانه‌وه. له ئێستادا ڕێژه‌ی ۳۷٪ی ئه‌و ئاوارانه له ۹ خێوه‌تگای پارێزگا‌کانی هه‌ولێر و سلێمانی و ده‌هۆک نیشته‌جێن، به‌لام ڕێژه‌که‌ی تریان له ناوه‌ندی پارێزگا‌کان ده‌ژین. مایه‌ی ئاوارلێدانه‌وه‌یه ئه‌و هاوولاتییه سووریانه کاتی‌ک ڕوویان له هه‌ریمی کوردستان کرد، هه‌موو شتی‌کی خۆیان‌یان به‌جێهێشتبوو و به ته‌نها پشتیان به هاوکارییه م‌رو‌ییه‌کان ده‌به‌ست که له لایه‌ن حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان و خه‌ڵکی هه‌ریمی کوردستان و ڕێک‌خراوه ناو‌خۆیی و نیوده‌وله‌تییه‌کانه‌وه پێشکه‌شیان ده‌کرا.

دوای هێرشێ ڕێک‌خراوی تیرۆریستی داعش و داگیرکردنی شاری موصل و ژماره‌یه‌ک شاری تر له ساڵی ۲۰۱۴، دوای ماوه‌یه‌کی که‌م ژماره‌یه‌کی زۆری هاوولاتیانی عێراق که نزیکه‌ی سێ ملیۆن که‌س ده‌بوون له سه‌ره‌تا‌کانی هێرشه داگیرکارییه‌کانی داعش ڕوویان ئاواره‌ی ناوچه‌کانی عێراق بوون و نزیکه‌ی ملیۆنێکیان ڕوویان له هه‌ریمی کوردستان کرد، له کۆی ئه‌و ژماره‌یه‌دا ڕێژه‌ی ۲۰٪یان له ۲۸ خێوه‌تگا پێشوازی کران، ئه‌وانی تر به ناو شار و شارۆچکه و شاره‌دێ‌کانی هه‌ریمی کوردستان له پارێزگا‌کانی هه‌ولێر و سلێمانی و ده‌هۆک و هه‌له‌بجه و هه‌ردوو ئیداره‌ی سه‌ربه‌خۆی گه‌رمیان و ڕاپه‌ڕین بلآو بوونه‌وه.

دوای پرۆسه‌گانی ڕزگارکردنی ناوچه داگیرکراوه‌گانی ژێر ده‌سه‌لاتی داعش له لایه‌ن هێزه‌گانی پێشمه‌رگه و سوپای عێراق، پرۆسه‌ی ئاواره‌بوون به‌چه‌ندی‌ن هۆکاری جو‌راو‌جو‌ره‌وه به‌رده‌وام بوو، به شێوه‌یه‌ک له ماوه‌یه‌کی که‌مدا ژماره‌یه‌کی تری هاوولاتیان و خێزانه‌کان که ده‌رفه‌تی ده‌ربازبوونیان هه‌بوو په‌نایان برده به ناوچه پارێزراوه‌کان، به‌م شێوه‌یه ژماره‌ی ئاواره عێراقیه‌کان بۆ نزیکه‌ی پێنج ملیۆن و نیو که‌س به‌رز بووه‌وه له ساڵی ۲۰۱۶، به‌م جو‌ره ژماره‌یان له هه‌ریمی کوردستان بۆ نزیکه‌ی ملیۆنێک و نیو به‌رز بووه‌وه، ئه‌مه‌ش وایکرد ڕێژه‌ی دانیش‌تووانی هه‌ریمی کوردستان به قێک‌رای ۳۰٪ به‌رز ببێته‌وه.

ئهم بارودۆخه قورسه وایکرد قه‌یرانی‌کی م‌رو‌ی‌ی له ڕاده‌به‌ده‌ر له هه‌ریمی کوردستان دروست ببێت و بووه هۆکاری زیانگه‌یاندن به سێکته‌ره‌گانی دارایی و ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی و فشارێکی زۆری خسته سه‌ر که‌رته‌گانی خزمه‌تگوزارییه جو‌راو‌جو‌ره‌کان.

برێ تێچووی خه‌رجیه‌کان که له ماوه‌ی پێنج ساڵدا پێشکه‌ش به ئاواره و په‌ناهه‌نده‌کان

کراوه به نزیکه‌ی جهوت ملیار دۆلار ده‌خه‌ملێندرت، ئه‌مه‌ش به‌ پشت به‌ستن به‌ پتوه‌ره‌کانی بانکی نێوده‌وله‌تی که‌ بره‌که‌ی به‌ پێژهی ۲.۶ دۆلار خه‌ملاندوو به‌ هه‌ر که‌سێک له‌ کاتی ته‌نگرێ و قه‌یرانه‌کاندا به‌ مه‌به‌ستی دابینکردنی خزمه‌تگوزارییه‌ بنه‌رته‌تییه‌کان له‌ ئه‌وه‌ی (دابینکردنی شوێنی نیشته‌جێبوون، دابینکردنی خۆراک، خزمه‌تگوزاری ته‌ندروستی، که‌رتی په‌روه‌رده، ئاو، کاره‌با، پاکوخواوینی، ئاسایش، به‌پتوه‌بردنی خێوه‌تگه‌کان و خزمه‌تگوزارییه‌ یاساییه‌کان و ...) له‌و کاته‌ی به‌شێکی تری خزمه‌تگوزارییه‌ به‌رده‌سته‌کان زه‌حمه‌ته‌ هه‌ژمار بکری به‌ ئه‌وه‌ی به‌کارهێنانی پێگه‌وبان و که‌مبوونه‌وه‌ی ده‌رفه‌تی کار و به‌رزبوونه‌وه‌ی نرخه‌ی که‌لوپه‌ل و به‌رزبوونه‌وه‌ی کرێ و زیادبوونی پێژهی بێکاری و هه‌لکشانی پێژهی هه‌ژاری به‌ ئه‌وه‌ی (پێژهی هه‌ژاری له‌ هه‌ریمی کوردستان له‌ ساڵی ۲۰۱۴ ته‌نها ۳.۳ بوو، به‌لام له‌ ۲۰۱۶ گه‌یشته‌ ۱۳٪).

شیای ئاماژه‌یه‌ پێژهی نزیکه‌ی ۲۵٪ی ئه‌م خه‌رجیانه‌ له‌ لایه‌ن ولاتانی به‌خشه‌ر له‌ پێگه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتوووه‌کان و پێکخراوه‌ نێوده‌وله‌تی و پێکخراوه‌کانی ناوخواوینه‌وه‌ به‌رده‌سته‌ خراوه‌، به‌لام پێژه‌که‌ی تر که‌وتبووه‌ ئه‌ستۆی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، که‌ تا ئه‌مه‌رۆش هه‌یج بېره‌ به‌خشینیکی دارایی له‌ لایه‌ن ولاتانی به‌خشه‌ر وه‌ک هاوکاری مرۆیی و به‌ شیوه‌ی نه‌ختی و راسته‌وخۆ به‌ حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان نه‌دراوه‌ به‌ پتوه‌بردنی قه‌یرانه‌ مرۆیه‌که‌ له‌

نەخشەی (۱)

ساڵ	ژماره‌ی په‌ناهه‌نده	ژماره‌ی ئاواره	کۆی گشتی په‌ناهه‌نده و ئاواره
۲۰۱۴	۲۵۷,۰۰۰	۱,۰۰۳,۰۰۰	۱,۲۶۰,۳۰۰
۲۰۱۵	۲۳۷,۲۰۷	۱,۲۴۸,۰۲۴	۱,۵۰۵,۰۲۴
۲۰۱۶	۲۱۹,۴۶۸	۱,۴۵۲,۹۲۷	۱,۶۷۲,۳۹۵
۲۰۱۷	۲۷۳,۴۹۹	۱,۱۹۰,۱۸۷	۱,۴۶۳,۶۸۶
۲۰۱۸	۲۸۴,۱۳۲	۱,۱۲۷,۴۰۰	۱,۴۱۱,۵۳۲
۲۰۱۹	۲۴۷,۴۵۰	۷۹۲,۹۱۵	۱,۰۴۰,۳۶۵

نەخشەی (۲)

خه‌رجی خزمه‌تگوزارییه‌کان به‌ ئاواره و په‌ناهه‌نده‌کان/ به‌ دۆلاری ئه‌مریکی ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹

ساڵ	په‌ناهه‌نده	ئاواره	کۆی گشتی ساڵانه
۲۰۱۴	۲۴۰,۵۵۲,۰۰۰	۳۹۱,۲۸۷,۰۰۰	۶۳۱,۸۳۹,۰۰۰
۲۰۱۵	۲۱۲,۵۳۷,۱۵۲	۱,۱۶۸,۱۵۰,۴۶۴	۱,۱۸۹,۷۳۲,۶۱۶
۲۰۱۶	۲۰۵,۴۲۳,۰۴۸	۱,۳۵۹,۹۳۹,۶۷۲	۱,۵۶۵,۳۶۱,۷۲۰
۲۰۱۷	۲۵۵,۹۹۵,۰۶۴	۱,۱۱۴,۰۱۵,۰۳۲	۱,۳۷۰,۰۱۰,۰۹۶
۲۰۱۸	۲۶۵,۹۴۷,۵۵۲	۱,۰۵۵,۲۴۶,۴۰۰	۱,۳۲۱,۱۹۳,۹۵۲
۲۰۱۹	۲۳۱,۶۱۳,۲۰۰	۷۴۲,۱۶۸,۴۴۰	۹۷۳,۷۸۱,۶۴۰
کۆی گشتی			۷,۰۵۱,۹۰۹,۰۲۴

كوردستان، كه تا ئىستا هيچ بېرھ پارەيه كى نه ختى و راسته وخۆ له لايەن ولاتانى به خشەر به حكومه تى هەريمى كوردستان نه دراوه، جگه له ولاتى قەتەر كه بېرى دوو مليۆن يۆرۆى به شيۆه ي نه ختى و راسته وخۆ له سالى ۲۰۱۵ به حكومه تى هەريمى كوردستان دا بۆ به پړيوه بردنى ته نگره ي مړوۍ.

خشته ي ژماره (۴)

۱۲,۵۷۰,۰۰۰		۱۲,۵۷۰,۰۰۰	%۱۷	۲۰۱۶
۱۱,۶۰۵,۰۲۸		۱۱,۶۰۵,۰۲۸	%۱۷	۲۰۱۷
۳,۵۹۱,۷۷۰	۳,۱۷۵,۴۰۳	۶,۷۶۷,۱۷۳	۱۲,۶۷	۲۰۱۸
۴,۳۴۳,۸۹۶	۵,۴۳۹,۱۳۰	۹,۷۸۳,۰۲۶	۱۲,۶۷	۲۰۱۹
۶۲,۱۷۱,۳۱۰	۱۲,۳۷۰,۵۳۳	۷۵,۵۴۱,۸۴۳		كۆي گشتى

خشته ي ژماره (۵)

سال	تېكرای ئاماده كرا و MW	نرخ به دۆلار MW- HUR	بېرى دراو به دۆلار له لايەن به غدا	غازى به كارها توو كه هەريم تەرخانى كردوو	بېرى پندراو به هەريمى كوردستان به دۆلار	بېرى به كارهينانى ديزل له لايەن هەريم به ليتر	بېرى پندراو له لايەن هەريم	تېبينى
۲۰۱۱	۹۳	۶۵	۲۸,۰۰۰,۴۴۰	۹۳,۰۴۸	۱۲,۹۲۳,۲۸۰	۱۲۳,۹۱۹,۸۹۶	۶۱,۹۵۹,۹۴۸	پۆزى دەستپيك ۲۰۱۱/۶/۲۰
۲۰۱۲	۲۲۱	۶۵	۱۲۵,۸۳۷,۴۰۰	۴۱۸,۱۶۷	۵۸,۰۷۸,۸۰۰	۵۵۶,۹۱۱,۱۶۰	۲۷۸,۴۵۵,۵۸۰	
۲۰۱۳	۲۳۶	۶۵	۱۳۴,۳۷۸,۴۰۰	۴۴۶,۵۵۰	۶۲,۰۲۰,۸۰۰	۵۹۴,۷۱۰,۵۶۰	۳۹۷,۳۵۵,۲۸۰	
۲۰۱۴	۲۲۱	۶۵	۱۲۵,۸۳۷,۴۰۰	۴۱۸,۱۶۷	۵۸,۰۷۸,۸۰۰	۵۵۶,۹۱۱,۱۶۰	۲۷۸,۴۵۵,۵۸۰	
۲۰۱۵	۲۳۰	۶۵	۱۳۰,۹۶۲,۰۰۰	۴۳۵,۱۹۷	۶۰,۴۴۴,۰۰۰	۵۷۹,۵۹۰,۸۰۰	۲۸۹,۷۹۵,۴۰۰	
۲۰۱۶	۲۰۲	۶۵	۱۱۵,۰۱۸,۸۰۰	۳۸۲,۲۱۶	۵۳,۰۸۵,۶۰۰	۵۰۹,۰۳۶,۹۲۰	۲۵۴,۵۱۵,۹۶۰	
۲۰۱۷	۱۹۲	۶۵	۱۰۹,۳۲۴,۸۰۰	۳۶۳,۲۹۵	۵۰,۴۵۷,۶۰۰	۴۸۳,۸۳۲,۳۲۰	۲۴۱,۹۱۶,۱۶۰	
۲۰۱۸	۷۰	۶۵	۳۹,۸۵۸,۰۰۰	۱۳۲,۴۵۱	۱۸,۳۹۶,۰۰۰	۱۷۶,۳۹۷,۲۰۰	۸۸,۱۹۸,۶۰۰	
۲۰۱۹	۱۰۵	۶۵	۵۹,۷۸۷,۰۰۰	۱۹۸,۶۷۷	۲۷,۵۹۴,۰۰۰	۲۶۴,۵۹۵,۸۰۰	۱۵۸,۳۵۷,۴۸۰	
۲۰۲۰	۱۰۵	۶۵	۱۹,۶۵۶,۰۰۰	۶۳,۳۱۸	۹,۰۷۲,۰۰۰	۸۶,۹۹۰,۴۰۰	۴۳,۴۹۵,۲۰۰	۲۰۲۰/۴/۲۵ تا
كۆي گشتى	۱۶۷,۵	۶۵	۸۸۸,۶۶۰,۲۴۰	۲,۹۵۳,۰۸۶	۴۱۰,۱۵۰,۸۸۰	۳,۹۳۲,۸۹۱,۳۱۶	۱,۹۹۲,۹۰۵,۱۸۸	

تېبينى:

شايسته ي كۆمپانياكان له لايەن حكومه تى عىراقه وه دراوه هەروه ها بېرى سووته مه نى غاز بۆ به ره مه ينان داين كراوه كه ده كاته بېرى ۴۱۰,۱۵۰,۸۸۰ دۆلار، كه نه گەر به ديزل هەژمار بكرىت بړه كه ي ده كاته ۱,۹۹۲,۹۰۵,۱۸۸ دۆلار له ماوه ي ۲۰۱۱/۶/۲۰ تا ۲۰۲۰/۴/۲۵.

خشتەى ژمارە (٦)

خشتەى شىكارى پشكى ھەرىمى كوردستان لە بودجەى گشتى عىراق و برى دراو بە ھەرىمى كوردستان

وێستگە	وزەى نەخشەى وێستگە MW-HUR	وزەى بەرھەمھێنانى راستەقینەى وێستگە - MW-HUR	جۆرى سووتەمەنى بەکارھاتوو	یەكە	برى سووتەمەنى بەکارھاتوو	نرخى سووتەمەنى بە دۆلار	برى پێدراو لە لایەن ھەرىم بە دۆلار	تېپىنى
دھۆك	١٠٠٠	١١٥	دیژل	لیتر	٢٨٩,٧٩٥,٤٠٠	٠.١	١٧٢,٨٧٧,٢٤٠	بەھۆى نەپوونى غاز و ھێلى گواستنەو
باعەدرى	١٥٠	١٣٢	نەوتى پەش	تۆن	٢٤,٠٩٠٠	٢٠٠	٤٨,١٨٠,٠٠٠	بە نەوتى پەش كار دەكات
تاسلووچە	٥١	٣٠	نەوتى پەش	تۆن	٥٤,٧٥٠	٢٠٠	١٠,٩٥٠,٠٠٠	بە نەوتى پەش كار دەكات
خەبات	٣٠٠	١٥٩	نەوتى پەش	تۆن	٢٩,٠١٧٥	٢٠٠	٥٨,٠٣٥,٠٠٠	بە نەوتى پەش كار دەكات
كەركوك	٣٥٠	١٠٥	دیژل	لتر	٣٦٤,٥٩٥,٨٠٠	٠.٦	١٥٨,٧٥٧,٤٨٠	بەھۆى نەپوونى غاز و مەرجى گرێپەست

تېپىنى:

دەتوانرا لە برى ٥٤١ مېگاوات برى ١٧٥١ مېگاوات كارەبا لەم وێستگانە بەرھەمھێنرابووایە، بەلام بەھۆى قەیرانى دارايى حكومەتى ھەرىمى كوردستان نەیتوانى برى پتويستى پارە بۆ تەواوى كړىنى سووتەمەنى داين بكات.